

Gerhard Schoeman se uitgebreide artikel oor *Felix in exile* (1994), een van die “tekenfilms” van William Kentridge, ’n Suid-Afrikaanse visuele kunstenaar wat tans wêreldwyd die hoogste erkenning geniet, handel oor kuns en geskiedenis in kritiese interaksie. ’n Deurlopende eienskap van Kentridge se selfbewuste kunsprojekte wat ook deur Schoeman se benadering tot hierdie enkele geval herbevestig word, kan getipeer word as ’n poging om persoonlike en sosiale transformasie op Suid-Afrikaanse bodem krities en sigbaar binne groter wêreldhistoriese raamwerke te projekteer. Schoeman se teoretiese geskiedenis-konsep wat aansluiting vind by die ongerymde en aweregse inslag van Mieke Bal se “preposterous history”, is egter van meer belang as enige van die kunshistoriese verwysings wat hy opspoor.

Die selfkennis wat kontekstualiserende ondersoeke van hierdie aard lewer, is van besondere belang as ’n diens wat wetenskap en navorsers kan lewer aan die samelewing, plaaslik sowel as internasionaal. In die verlede is meermale gesê dat die Suid-Afrikaanse samelewing ’n mikrokosmos is waarin die wêreld se moeilikste sosiale probleme en strydpunte gekonsentreer is. Pessimiste aanvaar dat hierdie probleme onoplosbaar is; daarteenoor vul die demokratisering van Suid-Afrika optimiste met hoop. Gemeenskaplik bestaan egter die aanvaarding dat die Suid-Afrikaanse samelewing gesien kan word as ’n proefbuis vir die wêreld — die opvatting dat kragte wat hier inspeel, prosesse wat hier afspeel, verandering wat hier plaasvind, uitkomstige wat hier gelewer word, globaal-representatiewe waarde kan hê.

Gevolgtrek kan die belangrikheid van sosiale transformasie in Suid-Afrika as ’n navorsingsveld nie ontken word nie. Daarom het die Fakulteit Geesteswetenskappe aan die UV begin om die vrugbaarheid van hierdie veld te verken. Dit impliseer egter geensins, soos soms betoog word, dat ’n keuse tussen Afrika, inheemse kennis en

Westerse navorsingstradisies die navorsingsfokus moet bepaal nie. In aansluiting by die visuele material wat Schoeman bespreek, getuig Johann Visagie se grondleggende bydrae oor ideologie en kultuur dat juis die omgekeerde benodig word wanneer die ideologiese bepaaldheid van alle kultuur en kultuuruitings, insluitende wetenskaplike en navorsingsdiskoerse, verantwoord word.

Een van die belangrike sake wat Visagie aanvoer betref nege kriteria wat hy in 'n argument van buitengewone omvang en oortuigingskrag voorhou as voorwaardes waaraan enige deurtastende ideologieteorie moet voldoen. Ideologiekritiek is onmisbaar by die ondersoek van enige vorm van sosiale transformasie. Geldige kritiek kan egter slegs in terme van 'n deeglik-begronde ideologieteorie verantwoord word. In hierdie verband kan hierdie artikel as voorgeskrewe leesstof aanbeveel word by kollegas wat van plan is om aan 'n navorsingsprojek oor sosiale transformasie deel te neem. In hierdie veld begin en eindig die formulering van navorsingsprobleme met deurslaggewende ideologieteoretiese oorwegings.

Art and history in critical interaction is the topic of Gerhard Schoeman's extended contribution on *Felix in exile* (1994), one of the "animated films" by William Kentridge, at present the most renowned South African visual artist on the international arts scene. An enduring feature of Kentridge's many self-reflexive art projects, reaffirmed by Schoeman's approach to this single case, is the endeavour to visually project processes of personal and social transformation taking place in South Africa critically within broader world history frames. Related in some respects to Mieke Bal's "pre-posterous history", the theoretical concept of history which Schoeman deploys by far outweighs his tracing of certain art historical references.

Self-understanding rising from contextualising investigations of this kind is a vital community service that scholarship and researchers can offer society, local as well as international. In the past it was often said that the world's intractable social difficulties and struggles all seem to converge at microcosmic level in South African society. Pessimists assume these problems to be unsolvable; optimists on the other hand are filled with hope by democratic change in South Africa. The test-tube status of the South African society is nonetheless generally recognised — the view that forces at play here, processes occurring here, changes taking place here, outcomes delivered here may have global representative value.

Hence the importance of social transformation in South Africa as a prospective field of research cannot be denied. The UFS Faculty of the Humanities is currently exploring the potential of this field. However, this does not imply, as some have indeed argued, a choice in research focus between Africa, indigenous knowledge and Western research traditions. Supporting the visual evidence which Schoeman discusses, the foundational contribution by Johann Visagie on ideology

and culture contends that precisely the opposite is required, taking into account the ideological inflection of all culture and cultural expressions, including the discourses of scholarly research.

One of the notable cases Visagie makes concerns nine criteria which he presents in an argument of exceptional power and richness as conditions for any comprehensive ideology theory. Ideology-critique is indispensable for investigating any form of social transformation. Valid critique has to be grounded in a convincing ideology theory. In this connection the article is recommended as prescribed reading to colleagues who plan to be participants in a research project on social transformation. In this field the formulation of research problems commences and concludes with decisive ideology theoretical considerations.